

COLECȚIA DE ARTĂ A MUZEULUI ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI „VALER LITERAT”

Irina FARAON¹

THE ART COLLECTION OF THE FĂGĂRAȘ COUNTRY „VALER LITERAT” MUSEUM

ABSTRACT

The field of decorative art and plastic art is very well represented in our heritage. Many of the pieces of silver, jewelry, furniture, ceramics, glassware and plastic art are presented in the permanent exhibition, all of these giving visitors a comprehensive picture of the diversity of styles and technical developments. These are the pieces of our museum's art collection that stand out and will remain true testimonies of mankind's evolution and good taste over time.

Keywords: decorative art, plastic art, collection, museum, heritage, Făgăraș County.

În esență sa arta este considerată modalitatea cea mai profundă de manifestare a creativității umane. Fiecare artist are libertatea de a-și alege modalitățile de lucru, valorile, regulile, cu scopul de a exprima anumite sentimente, senzații, trăiri sau idei.

Deci, când vorbim despre artă ne referim la un set de discipline sau producții ale omenirii create în scopuri estetice sau simbolice, bazate pe un anumit set de criterii, reguli sau tehnici.

Etimologia cuvântului artă vine din latinescul „ars, artis” și din grecescul „technē”, care înseamnă tehnică. Prin urmare a fost folosit din Antichitate cu referire la discipline precum poezia, pictura sau muzica. De-a lungul timpului, artele au încercat să reprezinte, prin diferite mijloace, universul preocupărilor umane, reale sau imaginare, prin utilizarea simbolurilor sau alegoriilor².

Există mai multe modalități de clasificare a artei, de la distincția medievală dintre artele liberale și artele vulgare până la demarcația modernă dintre artele frumoase și artele aplicate. La acestea se pot adăuga diverse alte clasificări, care întăresc esența artei, de manifestare a creativității umane. În rândul artelor clasice se pot enumera: arhitectura, dansul, sculptura, muzica, pictura, literatura (care include poezia, teatrul, arta narativă), filmul, fotografia, banda desenată. La interferența dintre artele plastice și artele vizuale au apărut mai nou designul și artele grafice. La acestea se adaugă noi forme de expresie artistică precum: moda, gastronomia sau modalitățile noi de expresie precum video, arta digitală sau artele artistice.

¹ Istoric de artă, Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”, Făgăraș;
e-mail: irinafaraon@yahoo.com.

² <https://ro.encyclopedia-titanica.com/significado-de-arte> (accesat: 01.02.2022, ora 9:15).

Din categoria artelor frumoase un rol important îl au artele decorative, care cuprind toate acele obiecte care au îndeplinit funcții estetice, utilitar-plastice sau simbolice. Toate aceste funcții, analizate pe obiecte sau amenajări ambientale fixe sau mobile, se întrepătrund, se intercondiționează.

Colecția de artă a muzeului cuprinde un număr mare de obiecte, deosebite din punct de vedere al tipologiei și al încadrării cronologice. Este vorba de o serie de subcolecții care prin compoziție, realizare și mod de prezentare pot fi încadrate într-o colecție de artă decorativă. Astfel, putem vorbi despre argintărie, cositoare, ceramică, ceasuri, podoabe, pipe. O componentă separată o constituie arta plastică.

Argintăria

Colecția cuprinde piese de valoare deosebită. De-a lungul timpului, arta metalelor a constituit una din formele reprezentative de exprimare a geniului creator al meșterilor din lumea întreagă. Istoria prelucrării argintului este foarte veche, fiind cunoscută inclusiv de popoarele antice (de exemplu, în Grecia Antică prelucrarea argintului s-a dezvoltat în secolul al V-lea î.Chr., datorită descoperirii zăcămintelor aurion, care au fost folosite pentru prelucrarea monedelor), fiind transmisă apoi, secol după secol, majorității populațiilor lumii. Această artă de prelucrare a argintului a cunoscut o evoluție continuă, adaptându-se stilurilor și gusturilor, cunoscând o perioadă de maximă înflorire și în Europa (în secolele XII-XIII), unde au fost produse lucrări excepționale. Aceasta a cunoscut o astfel de evoluție datorită difuzării pe scară largă a obiectelor din argint, dar și datorită multiplelor lor întrebuințări.

În ceea ce privește țara noastră, primele mențiuni documentare asupra existenței și activității unor meștri aurari în Transilvania datează încă din secolul al XIV-lea³. De timpuriu, cele mai importante centre de prelucrare a metalelor nobile au fost Sibiu, Brașovul, Clujul, Oradea, Sighișoara, Baia Mare, Mediaș, Bistrița, Alba Iulia. Numărul mare de biserici din orașe și sate, diversificarea cultelor după Reformă, necesitățile mari ale curților domnești, princiare, boierești sau nobiliare, ale administrației orașelor, ale plății tributului, dărilor către Poartă sau Curtea imperială veneză, baterea permanentă a monedelor și medaliilor, cheltuielile exorbitante făcute pentru purtarea războaielor, întreținerea armatelor, procurarea armelor, ridicarea sistemelor de fortificații, castele, curți, întreținerea acestora, plățile și dările fabuloase pentru obținerea sau menținerea relațiilor, influențelor, au constituit împreună un lanț nesfârșit de cauze care, pe de o parte au favorizat dezvoltarea activității atelierelor de orfevrărie, iar pe de altă parte au determinat scurgerea fără încetare și fără întoarcere a imenselor bogății de aur și argint ale Transilvaniei.

Această regiune, care a fost încă din Antichitate un pământ al aurului și argintului, a cunoscut de-a lungul timpului diferite sisteme de organizare în ceea ce privește exploatarea minereurilor, reprezentând planul unor ample confruntări de interes între puternicele grupuri de afaceri locale sau străine. Breslele aveau o piață abundentă locală a metalelor nobile de unde se aprovizionau, astfel că breslașii (aurarii) au devenit persoane bogate și influente, reprezentative ale comunităților urbane și chiar ale curților regale.

³ Gheorghe Mitran, *Arta aurarilor din Transilvania (secolele XIV-XIX)*, Brașov, Editura C2 Design, 2003, p. 32.

În raport cu celelalte genuri ale artei românești, arta metalelor prețioase a cunoscut o evoluție particulară, datorată activității specifice a mediilor meșteșugărești transilvănene, unde producția metalelor nobile s-a aflat sub incidența concepțiilor artistice și tehnice apusene⁴. Perioada de maximă înflorire a acestei arte în Transilvania este reprezentată de secolul al XV-lea, sub raportul emancipării tehnologiilor morfologice și al dezvoltării stilurilor ornamentale. În secolele XV-XIX, produsele realizate de meșterii aurari au parcurs etape și fenomene artistice semnificative ale evoluției istorice a unui gen de artă care s-a dovedit a fi un fapt de înaltă cultură și civilizație locală.

Înfloritoarea artă a prelucrării metalelor nobile în spațiul transilvănean, conexiunile cu celelalte arte, cu tendințele culturale ale unei lumi moderne, cu științele istorice, artistice, literare, cu sistemele confesionale sau teologice, definesc complexitatea modelului uman și al creațiilor sale, aparținând epocii medievale și moderne, nivelul de cultură și civilizație al orașelor transilvănene înscrise în peisajul culturii românești și europene.

Argintăria din colecțiile muzeului cuprinde piese de o valoare deosebită. Astfel de piese se regăsesc în patrimoniul muzeului atât în cadrul colecției de artă, cât și în cadrul colecției Szöcs. Piese datează din secolul al XVII-lea până în secolul al XX-lea, marea lor majoritate fiind însă datate în secolul al XIX-lea. În colecția de artă avem înregistrate 112 piese, iar în colecția Szöcs sunt 85 de piese, printre care se află numeroase bijuterii (ace de păr, brățări, inele, cordoane săsești și paftale), pahare, potire, sfeșnice, fructiere, casete, pudriere, sticle cu parfum, bumbi și nasturi, salbe, precum și mai multe piese folosite în cadrul servirii mesei, precum clești, sosiere, solnițe, set tacâmuri desert, suport pentru șervețele, inele pentru șervețele, ceainice sau polonice, dar și bomboniere, trusă pentru brodat, cutie pentru tutun, aprinzător cu port-fitul sau cravașă de piele cu mânerul din argint.

Respectând cronologia, datând din secolul al XVII-lea, cea mai veche piesă din colecțiile noastre este reprezentată de un pahar de argint, cu motive florale incizate, care poartă imediat sub buza ușor evazată un blazon în chenar cu stema familiei Bethlen; în cartuș apar grupate câte două, în stânga și în dreapta blazonului, cifrele 16-11 (1611) (nr. inv. A 280).

Din secolul al XVIII-lea, colecția cuprinde mai multe obiecte: o cădelniță din argint datată 1760 (nr. inv. A 230), un potir de argint datat 1756 (nr. inv. A 431) și unul datat 1777 (nr. inv. A 432), un potir datat 1771 (nr. inv. A 428), un recipient pentru piper de la mijlocul secolului (nr. inv. Csz 781), o cană cu capac de argint (nr. inv. A 426), precum și mai multe ace de păr, cordoane săsești și paftale care aparțin atât colecției de artă, cât și colecției Szöcs.

În secolul al XIX-lea se încadrează un pocal mare (nr. inv. A 5) și un potir mic (nr. inv. A 271), date 1852 și 1850, opere ale meșterilor transilvăni, decorate cu motive vegetale și geometrice, cu inscripții în cartuș; pocalele au decorația de pe cupă aplicată separat, ca un manșon dantelat cu fine motive florale, care repetă cu predilecție trandafirul, bujorul, palmeta și frunzele de acant stilizate. Tot în acest secol sunt realizate o bombonieră fin cizelată, cu un chenar din frunze de acant (A.B.),

⁴ *Ibidem*, p. 75.

un pahar de argint cu motive geometrice datat 1879 (nr. inv. A 4), o trusă pentru brodat (nr. inv. A 118), un port-ghem elegant și funcțional în stil baroc (nr. inv. A 121), un medalion datat 1830 (nr. inv. A 281), precum și o casetă din argint realizată prin turnare și ciocănit, 1848 (nr. inv. A 442), pudriere din argint (nr. inv. A 129, A 614, CSZ 705, CSZ 944, CSZ 945), salbe de argint (nr. inv. A 441, A 442), dar și multe alte obiecte folosite în cadrul ritualului servirii mesei (fructiere, solnițe, sosiere, clești sau inele pentru șervet).

Din secolul al XX-lea datează o frumoasă brățară din argint (nr. inv. A 611), un pocal mare din alamă argintată, precum și un set de tacâmuri din argint pentru desert, format din 12 piese (nr. inv. A 755).

Toate aceste piese, importante atât pentru valoarea lor, cât și datorită modurilor de realizare formează colecția obiectelor de argint aflate în patrimoniul muzeului nostru.

Cositoarele

O altă categorie a artei meșteșugărești, care produce cele mai răspândite și numeroase categorii de piese din cultura materială premodernă a Transilvaniei, este reprezentată de vasele din cositor, între care cele mai numeroase erau cănille. Cu toate că n-au fost executate dintr-un metal nobil, aceste vase sunt considerate valoroase din punct de vedere al delimitării, producției lor într-o anumită perioadă de timp, între secolele XVI-XVIII, ca și pentru particularitățile artistice ce le situează alături de vasele din aur, argint sau argint aurit.

Vasele de cositor, produse timp de peste două secole în număr mare și la un preț accesibil, au reprezentat o parte semnificativă a obiectelor din gospodăriile populației și din inventarele curților nobiliare, ale parohiilor și ale breslelor. Aceste vase aveau o largă funcționalitate, dar și deosebite valențe artistice și de decor⁵, reprezentând mare parte din averea locuitorilor înstăriți din satele și orașele acelor timpuri. Ele erau utilizate în mai multe domenii sociale și îndeplineau diferite funcții: în cadrul familiilor erau utilizate ca veselă și obiecte decorative, în biserici aveau funcție liturgică, iar cănille și farfuriile de breaslă, ce au depășit cu mult atribuțiile lor de uz comun, erau folosite ca veselă la ocaziile speciale, cum ar fi de exemplu la adunările organizate cu prilejul alegerii unui nou conducător.

În ceea ce privește Transilvania, începuturile acestui meșteșug au fost menționate pentru prima dată în anul 1393 și se referă la meșterul Andreas Toppengiesser din Sighișoara, numit turnător de oale⁶, ceea ce indică faptul că în această zonă se practica această meserie. Meșteșugul pare că a fost adus la începutul secolului al XIII-lea de către grupurile de coloniști saxoni din zona Rinului, care au fost așezați în zona Sighișoarei. Acest meșteșug a cunoscut o perioadă de maximă dezvoltare pe tot parcursul secolului al XVII-lea și în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Acest

⁵ www.cimec.ro, Ecaterina Telcean, *Căni de cositor din patrimoniul județului Bistrița-Năsăud* (accesat: 09.03.2021).

⁶ Ștefan Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei RPR, 1954, p. 71.

lucru s-a datorat, în principal, faptului că majoritatea pieselor deteriorate erau topite⁷, iar materia primă era astfel refolosită.

Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a survenit declinul acestui meșteșug, ce s-a datorat marilor schimbări petrecute în cultura materială a secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, precum răspândirea faianței, descoperirea pe plan european a porțelanului și răspândirea lui pe plan mondial. Toate acestea au dus la înlocuirea pieselor de cositor cu obiecte realizate din ceramică și faianță în rândurile aristocrației și nobilimii, respectiv, începând cu secolul al XIX-lea, în mediul burghez și în bresle. După această perioadă de secundariat, arta cositorului a renăscut și a cunoscut noi stadii de dezvoltare către finele secolului al XIX-lea, odată cu redescoperirea stilului gotic, a clasicismului greco-roman, cu creșterea productivității și a organizării producției pe ateliere.

În cadrul muzeului nostru, cositoarele constituie una dintre valoroasele sub-colecții, împreună cu bronzul și obiectele de aramă. Colecția conține un număr de 25 de piese, ultimele achiziții fiind înregistrate în anul 2018, marea lor majoritate provenind din colecția particulară a colecționarului făgărășean Carol Fülöp Szócs. Centrele de producție reprezentate în colecție sunt în special cele transilvănene, pe farfuriile și platourile de cositor aflate în muzeu apărând cel mai des mărcile meșterilor brașoveni ai secolului al XVIII-lea. Pe lângă acestea, celelalte centre reprezentate sunt Sibiu, Sighișoara, dar și centre străine, în principal austriece. Elemente, deși simple, și folosite cu predilecție, așa cum am văzut până la apariția faianței, piesele din colecție poartă de obicei pe margine, într-o sumară decorație incizată, numele sau inițialele comanditarului și anul execuției.

Dintre obiectele de cositor ale colecției, cea mai mare parte este reprezentată de farfurii, toate de secolul al XVIII-lea, majoritatea fiind datate: 1754, 1767, 1779, 1773, linguri de cositor (două piese datate din prima jumătate a secolului al XIX-lea), un castron din cositor cu toarte, o tavă de cositor (ambele din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea) și o cană datată 1707.

Restul pieselor este reprezentat de obiecte care conțin în componența lor cositor: o cană de sticlă cu capac din cositor (1879), precum și un număr de 11 cacece cu capac din cositor (toate provenind din secolul al XVIII-lea). Cu toate că numărul pieselor din această categorie nu este mare, ele ocupă un loc important în patrimoniul nostru, fiind considerate reprezentative pentru arta cositorului, făcându-se remarcate prin frumusețea și valoarea elementelor ornamentale și de decor. Numărul mare de piese datate din secolul al XVIII-lea se datorează epocii de apogeu a producției obiectelor de cositor, care s-a manifestat până spre sfârșitul acestui veac. Pe parcursul secolului următor se prelucrează din ce în ce mai puțin cositorul, iar calitatea obiectelor scade. O urmare directă va fi desființarea breslelor din majoritatea orașelor după mijlocul secolului al XIX-lea.

⁷ Mária-Márta Kovács, *Obiecte de cositor din colecția Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 2011, p. 86 (chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.epa.hu/00400/00402/00015/pdf/EPA00402_ISIS_2016_086-091.pdf). (accesat: 08.11.2022, ora 13:57).

Ceramica (colecția de faianță și porțelan)

Ceramica este termenul general folosit pentru olărit, ceramică și porțelan, și reprezintă tehnica și arta prelucrării argilelor pentru a se obține prin omogenizare, modelare, decorare, smălțuire, uscare și ardere a materialului diverse obiecte.

În ceea ce privește Transilvania, referindu-ne atât la faianță, cât și la porțelan, până la începutul secolului al XIX-lea acestea nu au cunoscut o dezvoltare remarcabilă. Prima manufactură care producea ceramică fină a fost înființată la Cluj de către moravul Simion Talper. Aceasta a fost „singura din Transilvania care pe lângă farfurii mici de porțelan, farfurii obișnuite și farfurii decorative, a produs și bibelouri de porțelan”⁸. A dispărut în anul 1845.

Câțiva ani mai târziu a fost înființată manufactura de ceramică fină de la Batiz ale cărei produse au avut un mare succes, cu căutare chiar peste granițele Transilvaniei. În concurență cu Batizul s-a aflat o perioadă manufactura din Gurghiu, produsele sale ridicându-se la un nivel deosebit, după care a decăzut. De o importanță mai mică s-au bucurat manufacturile de la Sibiu și Brașov, prima fondată în anul 1824, iar a doua în 1840.

În cadrul acestor manufacturi de ceramică fină se produceau farfurii, fructiere, castroane, cești, amfore ornamentate cu floricele diverse, buchete, frunze de viță sau de stejar. Totuși cea mai importantă manufactură transilvăneană a fost reprezentată de cea din Batiz, produsele sale având cea mai mare căutare. La început, aici se fabricau atât vase de masă, cât și piese obișnuite de culoare galbenă sau roșie, pentru ca mai târziu să fie executate vase de culoare albă. Din anul 1863 s-au produs vase pentru mâncare, pentru cafea și desert de culoare neagră, cu luciu metalic și pictură cu auriu și argintiu.

În colecția Muzeului Țării Făgărașului se află un număr de 190 de piese din faianță și porțelan, dintre care mai mult de jumătate sunt producții ale secolului al XX-lea. Celelalte, într-o mare varietate de forme și având întrebuințări diferite datează din secolul al XIX-lea. Ca reprezentare, piesele sunt realizate în ateliere englezești, în Franța, Austria, Transilvania, Ungaria și Germania. Din totalul pieselor, cea mai mare parte este reprezentată de farfuriile din faianță, urmată de căni, vase, salatiere, zaharnițe, fructiere și cești de ceai/cafea cu farfuriuțe ori furculițe și cuțite din metal cu mâner de porțelan. Alături de acestea mai sunt înregistrate și piese precum o broșă din porțelan, două ulcioare din gresie, o sobă cu plăci din faianță, trei butuci de pipă din porțelan și abajururi din faianță și porțelan. Toate aceste piese formează subcolecția ceramică, cu aceeași importanță și valoare precum celelalte subcolecții ale muzeului.

Prezentă ca o curiozitate, subcolecția de **Ceasuri** reunește o serie de piese, dintre care un mare număr îl reprezintă ceasurile de tip săsesc (țărănești), cu cadran de lemn pictat și cu lanțuri cu greutate. Altele sunt elegante, din bronz, de tip baroc, sau cu colonete de marmură și cu cadran din lemn sculptat. Tot acestui tip îi corespund și ceasurile montate pe rama unor tablouri, ce îndeplineau un dublu rol, estetic și funcțional. În total această colecție numără 32 de piese, datate din secolul al XVIII-

⁸ Magdalena Bunta, Paul Gyulai, *Batiz. Monografia manufacturii de ceramică fină*, Cluj, 1971, p. 18.

lea până în secolul al XX-lea. Cele mai vechi piese sunt reprezentate de ceasul din bronz (nr. inv. A 105), ceasul de perete în stil baroc (nr. inv. A 652) și un număr de 15 ceasuri țărănești germane din lemn pictat, numite Schwarzwald (Pădurea Neagră), toate date din secolul al XVIII-lea. Din secolele XIX și XX datează mai multe ceasuri de perete cu greutate, ceasuri cu pendul, un ceas cu colonete din marmură și un ceas cu tablou.

Alături de această subcolecție, o alta, la fel de specială, este reprezentată de **Pipele** aflate în colecția de artă decorativă. Acestea sunt în număr de 17, datează din secolul al XIX-lea și satisfac în același timp criteriile utilului și frumosului. Marea lor majoritate sunt realizate din spumă de mare, sculptate cu motive antropomorfe, zoomorfe sau vegetale stilizate. Alături de acestea se găsesc și cele din lemn, os sau porțelan pictat. Cea mai interesantă piesă a colecției este însă de departe o pipă realizată din rădăcina de viță de vie, alcătuită din trei bucăți și datată 1803.

Podoabele

În cadrul colecției de artă un loc aparte îl ocupă subcolecția de podoabe. Se remarcă pe de o parte piese vechi, medievale, iar pe de altă parte piesele caracteristice podoabelor populare săsești. Din rândul celor mai vechi piese amintesc un cercel de bronz, broșe medievale din argint aurit sau o brățară din bronz datată 1718, de o robustă eleganță. Pe lângă acestea, sunt înregistrate două salbe de argint, mai multe brățări din argint, broșe din porțelan, inele din argint aurit, precum și numeroase medalioane din argint sau confecționate din monede. Însă cea mai mare parte a acestei subcolecții este reprezentată, așa cum am specificat mai sus, de podoabele populare săsești, care se regăsesc în număr de 105 piese: cinci paftale, 12 cordoane săsești și 88 ace de păr. Acestea erau cele mai importante piese de podoabă; astfel: paftaua era purtată pe piept și se numea Heftel, cordonul sau cingătoarea cu paftale numită Spangengürtel și acele pentru prins vâlul (Bockelnadeln).

Podoabele săsoaicelor pot fi clasificate succint, în funcție de modul de purtare, astfel: pe cap (diverse valuri, ace de vălătură, borten cu panglici), la gât (mărgel, broșe), pe piept (pafta), la brâu (cordoane), pe mâini (inele, buchetiere pentru flori). După vârstă purtau: căiță brodată (fetițele), bortenul pentru fete confirmate și scufița neagră de catifea brodată pentru femeile mai în vârstă. Toate acestea erau diferite și în funcție de statutul social, cordonul și paftaua din metale prețioase și pietre semi-prețioase fiind purtate de fete și de femei înstărite.

Paftaua este cea mai veche piesă de podoabă săsească. Este rotundă, din aur sau din argint aurit, cu pietre prețioase, semiprețioase, email sau perle. Ea se poate urmări în timp de la fibula germanică din secolul al XI-lea, plăsmuită în formă de zone concentrice și care poate fi socotită ca predecesoarea paftalei transilvănene. Paftaua se purta prinsă pe o bază de catifea, care se leagă la gât și era realizată prin turnare și cizelare, iar mai târziu prin metaloplastie⁹. Piesele colecției secolului al XIX-lea sunt realizate toate din argint aurit și având formă rotundă, tipic germanică.

⁹ <https://povestisasesti.com/> (Mihaela Kloos Ilea, *Portretul tradițional săsesc* (accesat: 07.03.2022).

Cordonul era realizat din piele, lat de 4-5 cm, îmbrăcat în catifea roșie sau neagră, cu un galon de fier metalic¹⁰, pe care sunt prinse rozete de argint cu pietre semiprețioase în vârf. Capetele cordonului sunt prevăzute cu închizători (Vorgeschemide sau Senkel), lucrate sau turnate și care uneori aveau formă de șarpe sau delfin¹¹. Pieseile colecției noastre sunt date astfel: patru cordoane săsești de secol XVIII, iar restul de opt fiind de secol XIX. Toate sunt realizate din argint aurit pe catifea vișinie, peste care este aplicată o țesătură cu fir metalic și un număr de opt până la 13 galoane (bumbi circulari), iar la capete sunt prevăzute cu cheutori (închizători) cu ornamente metalice turnate, unele fiind împodobite cu pietre semiprețioase sau cu motive vegetale de o mare frumusețe.

Tot de podoabele portului popular săsesc țin și acele de prins vâlul, ce serveau la fixarea cărpei pe cap. Ele pot fi din argint aurit, decorate cu email, pietre prețioase sau semiprețioase (agat, turcoaz)¹². Uzuale erau și acele de prins vâlul din alamă, cu montură de sticlă șlefuită, folosite mai ales la găteala capului miresei săsoice. Acele de păr din colecția noastră sunt date din secolele al XVIII-lea (55 piese) și al XIX-lea (restul de 33 piese), fiind realizate fie din argint aurit, fie din alamă, în formă de floare cu petale, bumbi și pistil cu pietre de diferite culori.

Toate aceste podoabe, simbol al bogăției celor ce le purtau, erau realizate la început de meșteri aurari sau argintari, iar mai târziu au ajuns să fie comandate meșteșugarilor care lucrau cu materiale mai ieftine – alamă și sticlă colorată. Aceste piese, alături de piesele de port popular săsesc deținute de muzeu, descriu individualitatea acestei etnii și reprezintă o expresie a valorilor și rânduielii lumii tradiționale.

Arta plastică

Muzeul deține de asemenea și o bogată colecție de artă plastică, cuprinzând sculptură și pictură. Tot în această colecție se încadrează o piesă rară, de o deosebită valoare artistică și istorică, și anume vechiul altar al bisericii evanghelice din Cincșor (pictură pe lemn), specifică bisericilor săsești din Transilvania – Plângerea Domnului – și voleturi pictate pe ambele fețe.

În privința sculpturii, menționez valoroasa donație a sculptorului clujean – originar din Țara Făgărașului –, Virgil Fulicea, ce conține un număr de 74 piese din bronz, marmură, ghips etc., ce îmbogățesc conținutul colecției de artă. Personalitate marcantă a artei plastice românești, sculptorul Virgil Fulicea a contribuit, prin întreaga sa creație realizată în mai bine de patru decenii de activitate, la definirea fizionomiei artei sculpturale din Transilvania. Un mare număr de piese din această colecție este reprezentat de cele cu caracter istoric, în special portrete, dintre care amintim: Constantin Brâncoveanu, Mihai Viteazu, Radu Negru, Horea, Cloșca și Crișan, Avram Iancu. Numeroase sunt și portretele unor personalități ale științei și culturii: Michelangelo (bronz), George Enescu (ghips), Mihail Sadoveanu (bronz), M. Eminescu (ghips). Alături de acestea sunt înregistrate și piese ce reprezintă interpretări

¹⁰ Camelia Neagoe, *Accesorii și podoabe în costumele de azi*, în „Etno.Brasov.ro”, nr. 7-8, 2016, Brașov, p. 80.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Minerva Nistor, *Podoabe medievale, opere ale argintarilor brașoveni*, în „Cumidava”, VI, Brașov, 1973, p. 227-243.

personale ale artistului asupra tinereții, frumuseții vieții, dragostei, dar și asupra unor elemente folclorice sau filosofice: Copil (porțelan), Tinerețe (bronz), Sărut (bronz), Primula (bronz), Marele Orb, Mama, Maternitate.

Toate aceste opere vor rămâne ca mărturie nepieritoare a omului și artistului care a dat un sens artei plastice românești contemporane.

Din cealaltă categorie a artei plastice, pictura, se remarcă pe de o parte tablourile de epocă, în cea mai mare parte uleiurile pe pânză, iar pe de altă parte numeroase piese moderne, uleiuri pe pânză, acuarele, litografii și grafică aparținând unor diverși artiști.

În ceea ce privește tablourile de epocă, în cea mai mare parte uleiuri pe pânză, acestea reprezintă portrete de bărbați și de femei (patru portrete de femei, dintre care unul reprezentând o Contesă, realizat de Ivan Tișov – datat 1908 – și trei portrete de bărbați). Piese din perioada modernă sunt extrem de numeroase, cele mai multe fiind acuarelele, urmate de picturile în ulei și de lucrările grafice.

Toate acestea completează colecția de artă a muzeului, ce se face remarcată atât prin numărul mare al pieselor, cât și prin varietatea sau întinsa perioadă de producție. Piese din această colecție se fac remarcate prin măiestria realizării, dar și prin eleganță și culoare. Colecția este bine reliefată în cadrul muzeului nostru prin expunerea permanentă a pieselor reprezentative din cadrul fiecărei subcolecții.

Pentru punerea acestora în evidență, în cadrul expoziției au fost expuse și piese de **mobilier**, inclusiv garnituri de salon și tapiserii. Muzeul deține în patrimoniul său și numeroase piese de mobilier, marea majoritate datând din secolul al XIX-lea, dar și piese din secolul al XVIII-lea, cum ar fi două oglinzi în stil baroc.

Cea mai mare parte a pieselor de mobilier aparțin stilului Biedermeier, ce a reprezentat un stil de decorație interioară și de mobilier caracterizat prin forme simple, suprafețe netede, cu aspect general greoi, exprimând gustul pentru confort și pentru viața intimă de familie; s-a dezvoltat în țările Europei Centrale, cu extinderi până în Italia și Rusia, între anii 1815 și 1860. Mobilierul Biedermeier reprezintă o sinteză între elementele Empire, Restaurație și influențe engleze, în care predilecția pentru linia curată se asociază cu jocurile decorative obținute prin folosirea marilor suprafețe furniruite cu nuc, mahon, cireș, paltin sau măr. Din colecția muzeului, caracteristice acestui stil, fac parte dulapuri, scrinuri, vitrine, mese și scaune, iar în completare un ceas cu tablou și un ceas simplu pe perete.

Mobilierul stil Louis-Philippe (1830-1848) este simplu, cu linii rotunjite și cu puține elemente ornamentale. El continuă în stilul Restaurației, cu linii curbe, dar cu mai puține ornamente, mult simplificate. Mobila devine mai funcțională, pentru a servi mai bine modului de viață mai activ al burgheziei. Se preferă lemnul de culoare închisă, mai ales de nuc sau mahon. Dacă până acum mobila era vândută piesă cu piesă, după revoluția industrială au apărut noi centre de producție, iar meșterii au început să facă mobilă în set.

Deși perioada sa se încheie în 1848, stilul continuă în „Al doilea Imperiu”, cum a fost numit, multă din mobila acestei perioade fiind denumită ca stil Louis-Philippe. Piese iau o formă rotundă, deoarece mașinile-unelte se răspândesc și permit o fabricare ușoară și rapidă a acestor forme. Astfel se explică de ce acest tip de piese au fost foarte răspândite și s-au vândut la prețuri mult mai bune. În patrimoniul

muzeului există înregistrate un scaun stil Louis-Philippe, patru fotolii cu tapițerie bej, un set format din canapea, două fotolii și patru scaune sculptate cu pluș roșu, și un set format din canapea, două fotolii și șase scaune cu tapițerie albastră, toate aceste piese fiind date în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea își face loc un alt stil – Historism –, care dezvoltă numeroase încercări pentru a reînvia stilurile Renaștere, Baroc sau Rococo, însă nemaireușind să atingă nivelul de frumusețe și strălucire al acestora. Producția de mobilier se caracterizează prin seria mare industrială în care sunt repetate modele simplificate sau fanteziste din stilurile anterioare. Pieseile noastre aflate în expunere din acest stil sunt reprezentate de două seturi de mese și scaune, acestea din urmă fiind sculptate, cu piele ștanțată, date tot din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Toate aceste piese sunt completate de altele, date tot din secolul al XIX-lea, care uimesc prin frumusețe și realizare: un scaun de colț sculptat, o masă neagră cu intarsii metalice, o canapea cu fotolii în stil Art Nouveau și o oglindă cu suport în stil Biedermeier, sculptată și cu foiță de aur.

Acestea sunt piesele colecției de artă a muzeului nostru, ce se evidențiază și vor rămâne adevărate mărturii ale evoluției și bunului gust al omenirii de-a lungul timpului.

În concluzie, se poate afirma că domeniul artei este foarte bine reprezentat în cadrul patrimoniului nostru. Multe dintre piesele din argint, podoabe, mobilier, ceramică, sticlărie, artă plastică, sunt prezentate în cadrul expoziției permanente, oferind astfel vizitatorilor o imagine cuprinzătoare asupra diversității stilurilor și a evoluțiilor tehnice.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – Potire de argint (nr. inv. A 431 și A 432).

Fig. 2 – Brățară de argint (nr. inv. A 611).

Fig. 3 – Cană de argint, cu capac (nr. inv. A 426).

Fig. 4 – Pahar de argint (1611) (nr. inv. A 280).

Fig. 5 – Farfurie de faianță (nr. inv. A 457).

Fig. 6 – Cană de faianță – atelier francez (nr. inv. A 146).

Fig. 7 – Cană de faianță – manufactura Batiz (nr. inv. A 559).

Fig. 8 – Cană de faianță – manufactura Batiz (nr. inv. A 263).

Fig. 9 – Ceas de bronz (nr. inv. A 105).

Fig. 10 – Ceas țărănesc (nr. inv. Csz 889).

Fig. 11 – Ceas cu colonete (nr. inv. A 105).

Fig. 12 – Tablou cu ceas (nr. inv. A 62).

Fig. 13 – Butuci de pipă (nr. inv. A 125, A 128 și A 285).

Fig. 14 – Pipă din rădăcină de viță de vie (nr. inv. A 130).

Fig. 15 – Altarul Bisericii Evanghelice din Cincșor – mijlocul secolului al XVII-lea (nr. inv. A 97).

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15